

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	34700
Nom	Microbiologia i immunologia
Cicle	Grau
Crèdits ECTS	6.0
Curs acadèmic	2022 - 2023

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
1206 - Grau d'Odontologia	Facultat de Medicina i Odontologia	1	Primer quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
1206 - Grau d'Odontologia	5 - Microbiología e inmunología	Formació Bàsica

Coordinació

Nom	Departament
BUESA GOMEZ, FRANCISCO JAVIER	275 - Microbiologia i Ecologia
MUÑOZ COLLADO, CARLOS	275 - Microbiologia i Ecologia

RESUM

L'assignatura de Microbiologia i Immunologia s'imparteix al primer curs durant un quadrimestre. És una matèria bàsica que estudia els microorganismes que actuen com a agents infecciosos de l'ésser humà i els mecanismes defensius, inespecífics i específics, que protegeixen a l'organisme humà enfront de les infeccions. Es realitza un especial èmfasi en l'estudi de la microbiota de la cavitat oral i en la microbiologia de les infeccions orals, així com en les bases microbiològiques del control de la infecció i de la terapèutica antimicrobiana.

L'estudiant adquireix els fonaments conceptuals de la funció que desenvolupen els microorganismes en la salut i en les malalties de la cavitat oral. La seva anàlisi estableix relacions amb altres assignatures bàsiques del Grau en Odontologia com Biologia i Bioquímica, així com aporta coneixements sobre les bases del diagnòstic, la patogènia i la terapèutica de la patologia infecciosa, que serà estudiada en diverses assignatures del Grau: Patologia mèdica general i pediatria, Manifestacions orals de les malalties sistèmiques, Medicina bucal, Patologia dental i Periodòncia.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

COMPETÈNCIES

1206 - Grau d'Odontologia

- Saber utilitzar i valorar críticament les fonts d'informació científica i biomèdica per obtenir, interpretar i comunicar la informació clínica. Entendre les aplicacions i les limitacions de les tecnologies de la informació. Usar correctament sistemes de base de dades per garantir la investigació i l'actualització professional.
- Saber utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació en les activitats clíniques, terapèutiques, preventives i d'investigació. Conèixer la llei de protecció de dades, la confidencialitat de la informació dels pacients i els límits de la divulgació de dades mèdiques.
- Desenvolupar una visió crítica i creativa en l'activitat professional, amb escepticisme constructiu i orientat a la investigació.
- Comprendre la importància i les limitacions del pensament científic en l'estudi, la prevenció i el maneig de les malalties.
- Tenir capacitat per formular hipòtesis, trobar i avaluar la informació necessària per a la resolució de problemes d'assistència bucodental, d'acord amb el mètode científic.
- Adquirir la formació bàsica per a l'activitat investigadora.
- Comprendre els elements que intervenen en la gestió sanitària, els condicionants econòmics i socials, tenint capacitat per analitzar-ne les implicacions en la pràctica odontològica.
- Reconèixer les limitacions pròpies i la necessitat de mantenir i d'actualitzar la seua competència professional, d'una manera especial mitjançant l'aprenentatge autònom de nous coneixements i tècniques.
- Conèixer i comprendre l'estructura i les característiques dels diferents tipus de microorganismes que componen la flora de la cavitat oral.
- Conèixer les característiques microbiològiques dels patògens responsables de les infeccions bucodentals més freqüents.
- Comprendre els mecanismes principals de transmissió, colonització i patogènia dels microorganismes interessats en les malalties orals.
- Conèixer els procediments i les proves de diagnòstic microbiològic, conèixer-ne la utilitat clínica i adquirir la capacitat d'interpretar-ne els resultats.

- Conèixer i comprendre el paper de patògens sistèmics en el desenvolupament de malaltia oral i la seua capacitat de transmissió durant la pràctica clínica.
- Conèixer els mecanismes de resposta immunitària enfront de la infecció i les repercussions dels processos d'immunodeficiència en el desenvolupament de malalties bucodentals.
- Conèixer els procediments de control de la infecció oral mitjançant l'ús adequat d'antisèptics i antimicrobians.
- Conèixer i comprendre els avanços en investigació de patologia infecciosa oral.

RESULTATS DE L'APRENTATGE

Adquirir coneixements i habilitats necessàries per a previndre, diagnosticar i tractar els problemes de salut relacionades amb les dents, els maxil·lars, la boca i els teixits bucal.

Adquirir coneixements bàsics sobre els principals grups de microorganismes (bacteris, fongs i protozous) i de virus que produeixen infeccions en la cavitat oral o que tenen implicacions directes o indirectes amb l'activitat odontològica.

Adquirir coneixements sobre el sistema immunològic de l'organisme humà.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. UNITATS TEMÀTIQUES TEÒRIQUES

1.- Microbiologia. Evolució històrica. Diferències entre organització cel·lular procariota i eucariota. Regnes de la Naturalesa i situació dels organismes patògens per a l'ésser humà. Conceptes de Microbiologia Mèdica i Microbiologia Bucal.

2.- Relació hoste-paràsit.- Tipus de relacions. Microbiota normal de l'ésser humà. Colonització enfront d'infecció. Postulats de Koch. Poder patogen i virulència. Factors responsables del poder patogen.

3.- Control de la vida microbiana.- Antimicrobians: conceptes generals, classificació. Desinfecció i esterilització. Agents físics: tipus, mecanisme d'acció i mesures de control. Agents químics: tipus, mecanisme d'acció i mesures de control.

4.- Virologia general.- Classificació dels virus. Viroides i prions. Morfologia i estructura general dels virus: estudi dels distints components. Multiplicació dels virus: fases generals i particularitats dels virus ARN i ADN. Patogènesi dels infeccions víriques. Antivírics: mecanisme d'acció.

5.- Bacteriologia general I.- Morfologia, agrupació i afinitat tintorial dels bacteris. Estructures bacterianes: externes, superficials i internes. Composició i funció dels estructures externes: càpsula, flagells i pili. Composició i funció dels estructures superficials: paret cel·lular i membrana citoplasmàtica. Paret cel·lular: biosíntesi i diferències entre els bacteris grampositius i gramnegatius.

6.- Bacteriologia general II.- Composició i funció dels estructures bacterianes internes: ribosomes,

inclusions, nucli i espores. Concepte de plasmidi i elements de transposició. Divisió de la cèl·lula bacteriana i cicle de multiplicació a escala poblacional (corba de creixement). Metabolisme bacterià: generalitats, tipus tròfics de bacteris. Bases per a la classificació dels bacteris.

2. UNITATS TEMÀTIQUES TEÒRIQUES

7.- Bacteriologia general III.- Patogènesi dels infeccions bacterianes. Antibiòtics antibacterians: mecanisme dacció i fenòmens de resistència.

8.- Genètica bacteriana.- Variacions fenotípiques i genotípiques. Mutacions: mutagènesi i la seua expressió fenotípica. Fenòmens de transferència i recombinació genètica: modalitats i sistemes de restricció-modificació. Estudi dels fenòmens de transformació, conjugació i transducció.

9.- Micologia general.- Característiques morfofuncionals dels fongs. Organografia fúngica. Propagació asexual i reproducció sexual. Bases de la seua classificació. Patogènesi dels infeccions fúngiques. Antibiòtics antifúngics: mecanisme dacció.

10.- Protozoologia general.- Característiques morfofuncionals dels protozoos. Bases de la seua classificació. Patogènesi dels protozoosi. Antiprotozoos: mecanisme dacció.

11.- Introducció a la Immunologia.- Evolució històrica i conceptes bàsics. Resposta immunitària: cèl·lules i òrgans implicats. Primeres teories: teoria humoral i cel·lular. Teoria d'Erlich sobre la formació d'anticossos. Teories selectiva, instructiva i de selecció clonal.

12.- Antígens i immunògens.- Concepte d'antigenicitat i immunogenicitat. Tipus d'antígens. Haptens. Determinants antigènics. Variabilitat antigènica.

13.- Immunoglobulines.- Classes d'immunoglobulines. Regions constants i variables. Estructura tridimensional de les immunoglobulines. Funcions biològiques. Alopia: concepte i classes. Idiotipia: concepte.

14.- Immunitat innata. Receptors de reconeixement de patrons. Sistema del complement.- Concepte. Mecanismes moleculars d'activació de la via clàssica i alternativa. Funcions biològiques i regulació del sistema del complement. Receptors cel·lulars per al complement.

15.- Complex major de histocompatibilitat (CMH).- Concepte. Immunogenètica del sistema HLA. Gens de classe I, II i III de CMH. Importància fisiològica.

3. UNITATS TEMÀTIQUES TEÒRIQUES

16.- Reacció antigen-anticòs i interaccions cel·lulars.- Interacció primària epitopo-anticòs. Afinitat: concepte, determinació i importància fisiològica. Reconeixement dels antígens pels cèl·lules T i B. Cooperació T-B per a la producció d'anticossos. Mecanisme de citotoxicitat: citotoxicitat mediada per cèl·lules i citotoxicitat mediada per anticossos.

17.- Regulació de la resposta immunitària.- Concepte. Regulació per anticossos. Regulació idiotípica. Interleucines (citocines): concepte, funcions biològiques i modulació. Regulació per cèl·lules T.

18.- Immunologia dels infeccions.- Aspectes immunològics dels infeccions víriques, bacterianes, micòtiques i parasitàries. Mecanismes efectors i de supervivència del paràsit.

19.- Bacteriologia I.- Estudi dels bacteris cocoides grampositives d'interès odontològic. Estudi especial de *Streptococcus mutans*.

20.- Bacteriologia II.- Estudi dels gèneres *Haemophilus*, *Aggregatibacter*, *Capnocytophaga*, *Cardiobacterium* i *Eikenella*.

21.- Bacteriologia III.- Estudi dels bacteris anaerobis gramnegatives.

22.- Bacteriologia IV.- Estudi dels bacteris anaerobis grampositives. Estudi dels Actinomycetales i Spirochaetales d'interès odontològic.

23.- Virologia I.- Estudi dels virus ADN i ARN d'interès odontològic.

24.- Virologia II.- Estudi dels virus de les hepatitis i del virus de la immunodeficiència humana.

25.- Micologia i Protozoologia.- Estudi de *Càndida albicans* i d'altres fongs d'interès odontològic. Estudi d'*Entamoeba gingivalis*, *Trichomonas tenax* i *Leishmania* spp. i el seu interès odontològic.

26.- Ecologia i microbiota oral.- Ecosistemes orals: característiques i determinants ecològics. naturalesa de la microbiota oral: ecosistemes primaris, successió de la microbiota oral.

27.- Microbiologia dels plaquès dentals.- Composició microbiana i aspectes bioquímics dels plaquès dentals. Bases microbiològiques per al seu control.

4. UNITATS TEMÀTIQUES TEÒRIQUES

28.- Microbiologia de la càries dental.- Conceptes bàsics i importància de la càries. Etiopatogenia de la càries. Control de la càries dental.

29.- Microbiologia periodontal i periimplantantària.- Concepte i classificació dels malalties periodontals. Gingivitis: etiopatogènia i formes clíniques. Periodontitis: etiopatogènia, formes clíniques i complicacions. Aspectes microbiològics dels implants dentals.

30.- Microbiologia de la malaltia endodòntica i dels processos relacionats.- Conceptes bàsics. Pulpitis: formes clíniques i etiopatogènia dels infeccions de la polpa vital i de la polpa necròtica. Reacció periapical: etiopatogènia de la periodontitis apical i els seues complicacions.

5. 2. SEMINARIS (7 seminaris de 2 hores)

Seminari 1.- Patogènia de les infeccions bacterianes.

Seminari 2.- Patogènia de les infeccions víriques i fúngiques.

Seminari 3.- Mecanismes d'acció dels antimicrobians.

Seminari 4.- Mecanismes de resistència dels microorganismes front dels antimicrobians.

Seminari 5.- Diagnòstic microbiològic de les infeccions odontològiques.

Seminari 6.- Resposta immunitària front dels microorganismes.

Seminari 7.- Manifestacions sistèmiques de les infeccions orals i manifestacions orals de les infeccions sistèmiques.

6. PRÀCTIQUES (4 sessions pràctiques de 2,5 hores i 1 sessió de 2 hores)

Sessió 1.- Normes de seguretat en el Laboratori de Microbiologia. Descripció i ús del material microbiològic. Concepte de tècnica asèptica. Cultiu i aïllament de microorganismes en mitjans sòlids. Presa i sembra de mostres de la microbiota corporal. Test de Snyder: inoculació. Realització i observació microscòpica de tenyiments simples.

Sessió 2.- Observació de les cultius en mitjans sòlids efectuades en el primer dia i realització de les descripcions morfològiques corresponents. Test de Snyder: lectura. Realització i observació de tenyiments pel mètode de Gram a partir de diferents morfotipus bacterians.

Sessió 3.- Caracterització i identificació fenotípica de bacteris: proves preliminars (catalasa, oxidasa) i realització d'un conjunt de proves bioquímiques. Assajos de susceptibilitat als antimicrobians: a) realització d'un antibiograma; b) lectura i interpretació del Epsilon-test.

Sessió 4.- Lectura i interpretació de les proves bioquímiques d'identificació bacteriana. Lectura i interpretació de les proves de susceptibilitat als antimicrobians. Realització de tenyiment pel mètode de Ziehl-Neelsen i observació de bacils àcid-alcohol resistents (BAAR).

Sessió 5.- Cultiu i identificació de fongs: Observació macroscòpica i microscòpica de cultius de fongs filamentosos i llevats. Realització de proves diagnòstiques en micologia: test de filamentació precoç i tinció amb blanc de calcoflúor. Observació microscòpica de trofozoïts i de quistos de protozous. Realització de la prova d'avaluació final de les pràctiques de laboratori.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes de teoria	33,00	100
Pràctiques en aula	15,00	100
Pràctiques en laboratori	12,00	100
Elaboració de treballs en grup	5,00	0
Estudi i treball autònom	60,00	0
Lectures de material complementari	5,00	0
Preparació d'activitats d'avaluació	10,00	0
Preparació de classes de teoria	5,00	0
Preparació de classes pràctiques i de problemes	5,00	0
TOTAL	150,00	

METODOLOGIA DOCENT

Es desenrotlla un temari de 30 classes teòriques, utilitzant el mètode de la lliçó magistral, motivant la intervenció dels estudiants. Es realitzen 7 seminaris de 2 hores de duració, amb participació activa dels estudiants, que exposen temes relacionats amb l'assignatura que prèviament han discutit i preparat en grups de 5 estudiants. S'impartixen 10 hores de pràctiques en el laboratori de Microbiologia, amb treball individual i anàlisi dels resultats en grup.

AVALUACIÓ

a.- Teoria: s'avalua amb un exercici que consta de: 1) 5 preguntes per a contestar per escrit; cada pregunta correcta es valora amb 1 punt, i 2) 30 preguntes d'elecció múltiple (test) amb 5 respostes possibles i solament una correcta; cada pregunta correcta puntua 0,16 punts i cada pregunta equivocada descompta 0,053 punts. La valoració obtinguda en aquest apartat de teoria constitueix el 70% de la qualificació final.

b.- Pràctiques: es realitza una prova final de preguntes d'opció múltiple en la qual s'avaluen les habilitats i capacitats adquirides en les classes pràctiques. La valoració obtinguda en aquest apartat constitueix el 15% de la nota final.

c.- Seminaris: es valora la participació de l'estudiant en els seminaris, constituint un 15% de la qualificació global de l'assignatura.

Es requereix que en cadascuna de les avaluacions parcials (a, b, c) se supere el 50% de la nota màxima possible perquè es valore l'avaluació total de l'assignatura.

Es recorda a l'estudiantat la gran importància de fer les enquestes d'avaluació de tot el professorat d'esta assignatura.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- Liébana Ureña J. (2002). Microbiología oral. 2ª ed. McGraw-Hill Interamericana. ISBN 9788448604608.
- Murray PR, Rosenthal KS y Pfaller MA. (2021). Microbiología médica 9ª ed. Elsevier España SL. ISBN 9788491138082.
- Levinson, W. (2006). Microbiología e inmunología médicas. 8ª ed. McGraw-Hill Interamericana. ISBN 9788448145408.
- De la Rosa, V., Prieto, J., Navarro, J.M. (2011). Microbiología en ciencias de la salud: conceptos y aplicaciones. 3ª ed. Elsevier. ISBN 9788480866927.

Complementàries

- Lamont, R.J., Hajishengallis, G.N., Koo, H. & Jenkinson, H.F. (2019). Oral Microbiology and Immunology, 3rd ed. American Society for Microbiology, Washington, DC. ISBN 978-1-55581-998-9.
- Samaranayake, L. (2018). Essential Microbiology for Dentistry, 5th ed. Elsevier Ltd. ISBN 9780702074356.
- Delves, P.J., Martin, S.J., Burton, D.R. & Roitt, I.M. (2017). Roitts Essential Immunology, 13th ed. John Wiley and Sons, Ltd. ISBN 9781118415771.
- Fainboim, L., Geffner, J. (2011). Introducción a la inmunología humana. 6ª ed. Editorial Médica Panamericana, 2011. ISBN 9789500602709.